

Influența supravegherii prudentiale asupra capitalizării pieței asigurărilor din România

Laura Elly NAGHI

Academia de Studii Economice din București
Laura.novac@fin.ase.ro

Rezumat. *În condițiile în care activitățile sunt globalizate, inclusiv activitatea de asigurare, preocuparea recentă a autorităților de supraveghere a fost de a uniformiza cadrul juridic privind cerințele de solvabilitate (consecință a crizei din 2008, care a fost mult mai pronunțată în SUA decât în Europa, unde Acordul de la Basel a atenuat căderea sistemului bancar). Lucrarea de față analizează modul în care principalele regimuri de solvabilitate aplicate la nivel internațional influențează fondurile proprii ale companiilor de asigurare, în special creșterea capitalului de solvabilitate cerut de către reglementatori corespunzător profilului de risc al companiilor. Mai mult, se realizează o radiografie a metodelor de asigurare a unei stabilități financiare la nivel de industrie națională, pentru a răspunde în mod adecvat expunerilor la nivel sistemic și sistematic.*

Cuvinte-cheie: solvabilitate; Solvency II; capital; supraveghere prudentială; QIS.

Coduri JEL: G22, G15.

Cod REL: 11C.

Prima funcție a unui asigurator este de a administra aceste riscuri într-o manieră care să-i permită în orice moment al activității sale să-și onoreze obligațiile contractuale asumate față de consumatorii finali (asigurați și beneficiari), adică gradul său de solvabilitate. Din cauza dimensiunilor, structurii și complexității industriei asigurărilor, verificarea solvabilității asiguratorilor de către clienți în mod direct este dificil de realizat. Acesta este factorul determinant în demersul autorităților de supraveghere din întreaga lume de a institui cadre legale prin care să stabilească proceduri de management de risc la nivelul entităților de asigurări, în scopul declarat de a proteja interesele asiguraților. O astfel de abordare a procesului de management al riscurilor cu care se confruntă industria asigurărilor face posibilă garantarea unui grad ridicat de robustețe financiară a pieței și astfel o îmbunătățire a încrederii publice (element vital pentru dezvoltarea pieței).

Procesul intensiv de modificări ale cadrului juridic din perioada 2003-2012 reprezintă un demers normal în condițiile în care mediul extern al asigurărilor a cunoscut și el actualizări repetate, pe baza unor evenimente sistemice și sistematice înregistrate în această perioadă. Pierderile masive ale industriei asigurărilor din 2001, ca urmare a riscului de terorism, urmate de pierderile la fel de importante din 2005, 2009, 2010 și 2011, ca urmare a riscurilor de catastrofe naturale, au reprezentat catalizatorii nedoriti care au impus autorităților de reglementare să găsească forme de protecție a piețelor naționale împotriva unor scurgeri importante de lichidități plătite de companiile de asigurări și reasigurări, pe de o parte, și împotriva înregistrării de falimente în rândul actorilor de pe piață cu consecințe grave din punct de vedere reputațional, pe de altă parte.

La aceste schimbări care au determinat intensificarea dezvoltării și implementării unui proces de management eficient și la nivelul entităților care au acceptat riscuri în numele clienților lor s-a adăugat un nou risc sistemic – criza financiară din 2008 – care, prin specificul ei, și anume afectarea sectorului bancar și a piețelor imobiliară și de capital, ar fi putut cauza un colaps general dacă anumite măsuri de prevenire nu ar fi fost deja implementate de reglementatorii din asigurări. În contextul existenței unor cerințe minime de capital pentru asigurarea solvabilității companiilor de asigurare, șocurile din 2008 nu au avut același impact suferit de instituțiile financiare, altele decât cele de asigurări. Totuși, căderea piețelor imobiliară și de capital a dus la o reducere a valorii investițiilor companiilor de asigurare. Aceasta a fost de fapt neliniștea care a determinat principalii reglementatori ai pieței asigurărilor să impună cerințe suplimentare de capital prin noul regim de solvabilitate care să continue să acopere totalitatea expunerilor în caz de eveniment catastrofic.

Criza din 2008 a dus și la un transfer al concentrării autorităților de monitorizare asupra acelor evenimente cu impact ridicat, catastrofal chiar, cu o

probabilitate de apariție redusă, o noutate la nivel de management de risc până în acel moment – când expunerile de acest tip erau considerate ultimele pe lista de priorități a entităților. Este motivul pentru care s-a pus problema stringentă de a cuantifica toate tipurile de riscuri cu care se confruntă companiile de asigurare (aspect destul de dificil de realizat în condițiile lipsei informațiilor istorice) și a modelării lor, ținând cont de corelațiile dintre riscuri. Din punctul de vedere al reglementatorilor, această abordare oferă o imagine mai clară a profilului de risc pe care un asigurător și-l poate asuma.

Lanțul de crize economice din 2008 a adus cu sine o nouă provocare pentru piețele financiare, puternic zguduite de falimentele băncilor și de reducerea lichidităților. Una din consecințe a fost o intensificare a procesului de supraveghere (Swiss Re, 2011) din partea autorităților de reglementare – considerate neglijente în preîntâmpinarea șocurilor create de criza financiară. În acest sens, autoritățile s-au concentrat asupra unei concentrări a gradului de supraveghere, asupra regulilor și parametrilor de bază ai sistemelor financiar și economic mondial. Din multe puncte de vedere, înțelegerea și acceptarea sistemului global de riscuri, implicit a riscurilor sistemice, sunt noi. Pentru prima dată după 2008 s-a putut observa cât de strânse și relaționate sunt piețele financiare internaționale. O bancă ce opera pe o piață în Europa (de fapt o instituție bancară de dimensiuni relativ mici – Banca Northern Rock, Marea Britanie) a cauzat o infectare a întregului sistem financiar și a determinat o intensificare a temerilor (cu efecte importante asupra încrederii investitorilor pe piață) la nivel mondial; în această perioadă s-a pus problema falimentării integrale a unor sisteme naționale și nu doar a unor componente a acestor sisteme.

În ciuda crizei induse în sectorul bancar, asigurătorii și reasigurătorii s-au găsit în plin proces de atacuri din partea autorităților de reglementare, care au intenționat o secționare brutală a expunerilor legate de sistemul bancar (Liedtke, 2010) – au existat companii precum AIG care, dincolo de investițiile diviziei bancare, au eșuat pe piața asigurărilor din cauza produselor lor investiționale (Dinallo, 2010). Niciun alt faliment sau semnal de criză nu a fost înregistrat în industria asigurărilor – companiile au continuat să-și plătească obligațiile contractuale față de clienți. Totuși, în vârtoarea evenimentelor, sistemul de supraveghere a fost alarmat, iar rezultatul a fost o intensificare dramatică și disproporționată a piețelor de asigurare și reasigurare. Mai mult, ca urmare a crizei bancare, au scăzut ratele de dobândă, afectând astfel investițiile asigurătorilor, o scădere a ratelor de dobândă cu 1% ducând la un cost de 220 miliarde euro pe an (Swiss Re, 2011). O diferență majoră între sistemul bancar și industria asigurărilor constă în faptul că falimentul unei companii (generat de probleme de lichiditate) nu va crea probleme de lichiditate celorlalți actori de pe piață – din contră, celelalte companii de asigurare vor prelua portofoliul celei

dispărute, protejând astfel clientul final. Mai mult, un faliment al unei companii de asigurări nu va crea riscul ca contribuabilii să vină să acopere pierderile din propriul buzunar, de teama desființării întregului sistem al asigurărilor, așa cum s-a întâmplat în cazul băncilor cu probleme severe de lichiditate.

Un rezultat al crizei îl constituie o grăbire, nejustificată în opinia experților (Brahin, 2011), a procesului de impunere a cadrului legal de prudențialitate creat de autoritățile de supraveghere. În condițiile în care aceste cadre trec prin exerciții de calibrare naționale, cu un grafic de implementare deja stabilit și uneori ușor depășit, o grăbire a procesului legislativ, sub presiune politică, nu va aduce decât noi expuneri pentru industria asigurărilor, sub forma riscului de model.

Solvabilitatea unei companii de asigurare poate fi definită drept capacitatea asigurătorului de a-și onora angajamentele făcute. Ținând cont de importanța sa, autoritățile de supraveghere și agențiile de scoring au dezvoltat și implementat sisteme de evaluare a solvabilității. Punctul de pornire în dezvoltarea cadrelor de reglementare a solvabilității companiilor de asigurări l-a reprezentat setul de reglementări legate de solvabilitate din domeniul bancar (Acordul Basel 2), precum și mult-așteptata reformă a normelor contabile internaționale (International Accounting Standards – IAS).

Modele de evaluare a solvabilității

Existența mai multor sisteme de măsurare a solvabilității se explică prin faptul că se dorește măsurarea explicită, de o manieră mai mult sau mai puțin sofisticată, a fiecărui risc. Solvabilitatea este monitorizată astfel în etape diferite ale ciclului de afaceri – primul pas constituindu-l procedura de autorizare a companiilor noi, adică impunerea unui capital adecvat. O monitorizare ex-post a solvabilității este desfășurată pe toată durata de activitate a companiei, până când toate obligațiile contractuale sunt onorate, chiar dacă aceasta înseamnă și pe parcursul procedurii de lichidare a companiei.

Pe toată durata de activitate a unei companii, în unele țări se considera de datoria autorității de reglementare să efectueze verificări prealabile privind respectarea cerințelor legislative, calitatea produselor oferite pe piață, precum și adecvarea prețurilor acestor produse (OECD, 2010). Doar o serie de țări precum Ungaria, Coreea și SUA sunt preocupate de abordarea apriori în ce privește monitorizarea solvabilității unei companii. În Elveția controlul prețurilor se realizează a priori pentru o serie de riscuri special, dar tendința din ultimii ani a fost de a se renunța la această practică. În urma adoptării celei de-a treia generații de directive în asigurări, toate statele membre ale Uniunii Europene au implementat monitorizarea ex-post (Leflaive, 2001), iar Japonia a introdus un sistem de monitorizare a solvabilității bazat pe riscuri. Scopul acestei decizii a

fost de a încuraja companiile de asigurări să ofere produse noi, fără a uita însă să respecte ulterior cerințele legislative în vigoare, dar în același timp fără a pune în pericol poziția financiară a companiei. Din acest punct de vedere, Belgia păstrează un grad ridicat de vigilență, în sensul că fiecare tip de produs este supus unei verificări ex-post a profitabilității, verificare în urma căreia autoritatea de reglementare poate decide o creștere a primei sau o altă măsură care să restabilească echilibrul financiar al produsului.

Metoda retrospectivă este aplicată în toate țările OECD sub mai multe forme, dintre care cele mai importante sunt modelul rată fixă și modelul bazat pe risc, care se mai numește și „modelul capitalului bazat pe risc” (Risk Based Capital). Cele două modele se disting între ele din punct de vedere al numărului de factori luați în considerare și al complexității formulelor utilizate. În modelul cu rată fixă, cerințele de solvabilitate sunt stabilite ca procent fix din valoarea unei variabile date care este considerată a fi corelată puternic cu gradul de expunere a companiei. Această variabilă presupune o funcție simplă a unuia sau mai multor elemente bilanțiere sau ale contului de profit și pierdere. Astfel de modele se folosesc în Australia, Coreea, Mexic și Turcia. Principalul avantaj al acestui model constă în simplitatea de aplicare. Totuși, din cauza simplității lor, este foarte dificil să se adapteze la un anumit profil de risc și, mai mult, sunt foarte sensibile la variabila utilizată ca bază pentru rată. Limitările modelului pot fi reduse prin utilizarea și compararea mai multor rate diferite.

Metoda prospectivă se referă la modele teoretice care calculează indicatorii de solvabilitate utilizând date istorice și ipoteze legate de schimbările apărute în profilul companiei (rate de reînnoiri, costuri indirecte etc.) sau pe piață (randamentul investițiilor, volatilitatea pierderilor). Metoda se folosește în Australia pentru a testa gradul de adecvare a capitalului în asigurările de viață.

Modelul RBC (Risk Based Capital – Adecvarea capitalului în funcție de risc) reprezintă instrumentul de abordare a solvabilității și a evaluării capitalului necesar pentru a desfășura o activitate de asigurare în condiții de risc minim. În cadrul acestei metode, capitalul minim necesar (cerut) se calculează pornind de la riscurile cu care se confruntă companiile de asigurare. Modelul RBC a fost conceput de către NAIC (National Association of Insurance Commissioners – Asociația Națională a Supervizorilor din Asigurări) la începutul anilor '90 și a intrat în vigoare în doi ani distincți, ținând cont de produsele de asigurare comercializate de companiile de asigurări: în 1993 pentru asigurările de viață și în 1994 pentru celelalte tipuri de asigurări (asigurări nonviață). Acest model a fost primul instrument aplicat unitar la nivel federal; până la introducerea sa, fiecare stat federal avea propriile reguli privind solvabilitatea asigurătorilor.

Acest nou sistem prudențial, realizat de NAIC pentru a reflecta într-un mod cât mai apropiat de realitate gradul de expunere la risc al companiilor

(Asociația de la Geneva, 2010), a fost însoțit de o serie de alte reglementări, în special în domeniul contabil – mai exact al raportărilor contabile. Similar altor modele, principiul care stă la baza modelului RBC este de a stabili un capital minim necesar pentru fiecare din principalele riscuri care sunt identificate de companiile de asigurare. Modul de calcul este extrem de complex și ține seama de caracteristicile fiecărei companii. În final, se calculează un capital total minim cerut, prin combinarea capitalurilor minime necesare stabilite pentru fiecare risc în parte. Acesta este apoi comparat cu valoarea efectivă a capitalului companiei. Valoarea raportului dintre capitalul companiei și capitalul minim cerut este cea care poate determina reacția din partea autorității de reglementare.

Modelul canadian de evaluare a capitalului minim necesar unei companii de asigurări este un model bazat pe risc, similar modelului american, întrucât utilizează aceeași structură de împărțire a riscurilor. Diferența constă în modalitatea practică de calcul – pe de o parte, există o diferență în asignarea riscurilor pe clase de riscuri și, pe de altă parte, formula finală de calcul este o simplă adunare a factorilor. Testul de capital minim (Minimum Capital Test – MCT) este un test prin care se compară capitalul deținut la capitalul necesar, obținându-se un raport MCT care trebuie să fie minim 100% (de preferat 150%). Autoritatea de reglementare va atenționa compania de asigurare/ va interveni atunci când raportul MCT va încălca pragurile stabilite.

Testul de solvabilitate elvețian a fost proiectat în anul 2003 ca un instrument care să asigure protecția intereselor deținătorilor de polițe de asigurare. Obiectivul declarat al testului SST a fost de a defini principiile de determinare a cerințelor de solvabilitate. Odată cu introducerea noii legi privind supravegherea asigurării la începutul anului 2006, modelul SST a devenit obligatoriu pentru companiile de asigurări nonviață de dimensiuni mari și pentru companiile de asigurări de viață. Din 2008 (Asociația de la Geneva, 2010), modelul a devenit obligatoriu pentru toate companiile de asigurare. Obligația de a respecta cerințele privind capitalul de solvabilitate conform SST a intrat în vigoare începând cu anul 2011. Pentru a stabili solvabilitatea asigurătorului, se compară capitalul purtător de risc cu capitalul țintă. Modelul include o serie de principii, dintre care cele mai relevante sunt:

- Activele și pasivele sunt evaluate la prețul pieței;
- Capitalul adecvat reprezintă diferența dintre capitalul său țintă și capitalul purtător de risc;
- Ținta modelului SST o reprezintă entitățile juridice și grupurile/conglomeratele domiciliat în Elveția;
- Toate stările probabilistice relevante trebuie modelate probabilistic;
- Scenariile definite de autoritatea de reglementare precum și de

companie trebuie să fie evaluate și, dacă este relevant, agregate în cadrul calculului capitalului ținută;

- Modele interne parțiale sau totale pot și trebuie utilizate. Dacă modelul standard SST nu este aplicabil, atunci un model intern parțial sau total trebuie folosit;
- Modelul intern trebuie să fie integrat în procesele de bază ale companiei;
- Raportul SST către autoritatea de supraveghere trebuie să fie înțeles și de terțe persoane.

Un ultim exemplu de cadru prudențial îl reprezintă a treia generație de sisteme de evaluare a solvabilității, dezvoltat și implementat de companiile de asigurări de dimensiuni mari. Diferența principală dintre această generație de sisteme și primele două constă în caracterul explicit al evaluărilor. Dacă în primele două generații evaluarea era statică – se utilizau modele deterministe – în generația a treia se utilizează modele stochastice de evaluare și se poate realiza astfel o particularizare a modelului ținând cont de datele proprii ale fiecărei companii de asigurare. Aceste modele, numite și „modele interne”, deși nu au atins un grad acceptabil de omogenitate, sunt ultima tendință în domeniu și datorită beneficiilor aduse (model particularizat pe nevoile companiei, ceea ce duce la un nivel particularizat al capitalului adecvat), sunt susținute și la nivelul autorităților de supraveghere.

Obiectivul revizuirii sistemului Solvency I este de a asigura clienții finali de faptul că societățile de asigurare dispun de suficientă putere financiară pentru a le acoperi expunerile transferate prin polițele de asigurare și pentru a asigura stabilitatea sistemului financiar. De asemenea, sistemul Solvency II a avut scopul de a stabili un set de cerințe de solvabilitate care să reflecte riscurile existente în momentul adoptării directivei și cu care se confruntă companiile de asigurări. Calculul cerințelor de solvabilitate nu trebuie să blocheze nejustificat activitatea companiei de asigurare; se încearcă stabilirea anumitor principii, nu impunerea unor reguli excesive.

Înainte de adoptarea Solvency II, cadrul de reglementare a industriei asigurărilor a rămas aproape neschimbat pentru o perioadă de 30 de ani, ceea ce a condus la o discrepanță între realitatea industriei de asigurări și cadrul de reglementare. Transformările contextului economic și tehnic au contribuit la urgentarea introducerii unei reforme a sistemului legal. În condițiile unei concurențe intense la nivel național și ale unei internaționalizări a activității, lipsa unei legislații unitare – cadru prin care să se protejeze interesele asiguraților finali, indiferent de țara lor de domiciliu, s-a ajuns la neglijarea relației asigurat-asigurator, la nemulțumiri din partea clienților, la probleme de lichiditate a companiilor de asigurare. Mai mult, concurența sporită de pe piața asigurărilor tinde să diminueze profiturile companiilor de asigurare, care, în

consecință, se interesează mai atent de nivelul capitalului necesar (Liedtke, 2009), sub presiunea acționarilor, care doresc o anumită rentabilitate a investițiilor lor.

Dezvoltarea instrumentelor financiare a modificat semnificativ industria asigurărilor: gama de produse de asigurare oferite pe piață a fost extinsă, cu forme complexe și interesante, iar metodele alternative de transfer al riscurilor au fost utilizate în mod curent. În plus, intensificarea procesului de apariție de noi riscuri sau creșterea severității lor (în special riscurile catastrofale) sunt factorii care au modificat statisticile și, implicit, echilibrul financiar al companiilor de asigurare. Nu în ultimul rând, dezvoltarea tehnicii de calcul, a modelelor matematice și a aplicațiilor informatice a permis răspândirea modelelor stochastice, în defavoarea modelelor deterministe.

Toate aceste elemente de natură economică, tehnică și financiară au generat cumulativ o **îmbunătățire reală a sistemului de evaluare a solvabilității** companiilor de asigurare, oferind posibilitatea de comparații între rezultatele companiilor participante pe piețe diferite și creând premisele unui sistem unitar de supraveghere.

Active	Surplus
	Marja de solvabilitate
	Provizioane tehnice curente
	Alte elemente de pasiv

SOLVENCY I

Active	Surplus	
	SCR	MCR
		Marja de risc
	Provizioane tehnice reale	
	Alte elemente de pasiv	

SOLVENCY II

Figura 1. Trecerea de la Solvency I la Solvency II

Conform noului sistem de solvabilitate, se iau în considerare cerințe mai dure de solvabilitate a asigurătorilor în vederea garantării că aceștia dețin suficient capital, mai ales în lumina crizelor financiare din ultimii ani. Metodologia de calcul a solvabilității cuprinde, pe lângă riscurile legate de pasive, și riscurile legate de activele companiei; în acest sens, asigurătorii trebuie să constituie provizioane (Care, Fenech, 2010) care să acopere riscul de piață (scăderea valorii portofoliilor de investiții), riscul de credit (incapacitatea de plată a clienților și partenerilor) și riscurile operaționale, ceea ce va contribui și la o îmbunătățire a poziției financiare a companiilor de asigurare.

O altă noutate adusă de regimul Solvency II se referă la tipul de model utilizat – prin regimul Solvency I, abordarea utilizată era retrospectivă, adică

doar pe baza analizei datelor istorice, în timp ce Solvency II introduce abordarea bazată pe risc, adică va ține cont de datele istorice, dar va lua în considerare și factorii care pot apărea în viitor, cum ar fi dezastre naturale sau dezvoltarea de noi produse de asigurare.

Dincolo de limitările aduse de complexitatea metodologiei de calcul și de dificultatea cuantificării factorilor de risc luați în considerare, regimul Solvency II prezintă anumite beneficii, atât pentru asigurați, cât și pentru asigurători. Dincolo de beneficiul primordial, și anume protejarea companiei de asigurare împotriva expunerilor de natură catastrofală, există și alte beneficii (Novac, Badea, 2008, pp. 410-414) ce derivă din implementarea noului regim; acestea sunt prezentate în Tabelul 1.

Tabelul 1

Beneficii aduse de Solvency II

Asigurător	Asigurat
Pierderi reduse suferite de asigurat	Reducerea riscului de faliment a asigurătorului
Permite utilizarea modelelor de evaluare a capitalului și a riscurilor	Reducerea costului de asigurare
Costuri reduse și flexibilitate mărită	O gamă mai largă de produse
Creșterea încrederii în stabilitatea financiară a Asigurătorului	Corelație mai bună între produsele oferite și nevoile individuale
Supravegherea strictă permite adaptarea promptă a capitalului la cerințele minime	

Cerința de capital de solvabilitate

Capitalul de solvabilitate se calculează pornind de la principiul continuității activității companiei de asigurări, calibrat astfel încât să urmărească toate riscurile cuantificabile la care este expusă într-o anumită perioadă de timp. Calibrarea acoperă activitățile existente, mai bine zis pierderile neprevăzute, precum și orice noi elemente de portofoliu preconizate a fi subscrise în următoarele 12 luni. Cerința de capital de solvabilitate corespunde valorii la risc a fondurilor proprii de bază ale unei companii de asigurare sau de reasigurare, cu un nivel de încredere de 99,5% pe o perioadă de un an. Cerința de capital de solvabilitate acoperă cel puțin următoarele riscuri (Swiss Re, 2006): riscul de subscriere pentru asigurarea generală; riscul de subscriere pentru asigurarea de viață; riscul de subscriere pentru asigurarea de sănătate; riscul de piață; riscul de credit; riscul operațional. Capitalul de solvabilitate poate fi calculat prin modelul standard sau cu ajutorul unui model intern.

Cerința de capital minim

Cerința de capital minim corespunde unei valori a fondurilor proprii de bază eligibile sub care deținătorii de polițe și beneficiarii ar fi expuși unui nivel

de risc inacceptabil în cazul în care companiile de asigurare și de reasigurare sunt autorizate să își continue activitatea. Metodologia de calcul a cerinței minime de capital este foarte clară și simplă – condiție impusă pentru a se putea supune procesului de audit. Astfel, acest indicator se calculează ca funcție liniară a unui set sau a unui subset al următoarelor variabile: rezervele tehnice, primele subscrise, capitalul la risc, impozitele amânate și cheltuielile administrative. Funcția rezultată se calibrează proporțional cu valoarea la risc a fondurilor proprii de bază ale companiei, ținând cont de un nivel de încredere de 85% pe o perioadă de un an. Valoare rezultată a cerinței de capital minim trebuie să nu scadă sub 25% și nici să fie mai mare de 45% din cerința de capital de solvabilitate a companiei.

Reguli investiționale

În ceea ce privește portofoliul de active, companiile de asigurare au recomandarea de a investi doar în acele active (instrumente financiare) ale căror riscuri sunt ușor de identificat, evaluat, cuantificat și gestionat. Activele deținute pentru acoperirea rezervelor tehnice se investesc ținând cont de natura și durata obligațiilor contractuale ale companiei în active astfel încât interesele clienților finali să nu fie știrbite în vreun fel, pe baza condițiilor contractuale comunicate acestora. De dorit este ca activele din portofoliu să fie obiectul unei diversificări corecte, astfel încât să se evite dependența excesivă de orice tip de activ, emitent sau grup și de orice zonă geografică, precum și acumularea excesivă de riscuri la nivelul întregului portofoliu.

Analiza comparativă a sistemelor prudențiale

Directiva Solvency II propune un model standard de calcul al solvabilității care se încadrează în categoria sistemelor bazate pe cuantificarea mai multor riscuri. Asemeni modelului SST, Solvency II oferă posibilitatea și chiar sprijină dezvoltarea de modele interne proprii, sub rezerva aprobării de către autoritatea de reglementare, care să se încadreze în tipologia modelelor ce cuantifică detaliat riscurile și interdependențele lor.

Sistemul prudențial european și cel elvețian împărtășesc aceeași fundație, bazându-se pe principii de lucru. Ambele modele stabilesc cerințe de capital bazate pe risc, ținând cont de valoarea de piață a elementelor bilanțiere. Mai mult, ambele modele susțin o cultură internă a riscului mai puternică și permit autorităților de reglementare să reacționeze într-o manieră flexibilă la modificări ale circumstanțelor. Nu în ultimul rând, atât Solvency II, cât și SST introduc conceptul de supervizare de grup de către un supervisor de grup dedicat (CRO Forum, 2009) – Solvency II va explica detaliat modul de cooperare între supervizori.

În ce privește Solvency II și Basel II, numerotarea poate induce în eroare, implicând evoluții similare. Solvency II reprezintă un cadru complex care deja a inclus modalități de adresare a unor aspecte critice devenite evidente după ultima criză financiară (CE, 2009), în timp ce Basel II încă nu a cercetat această direcție.

Testul de solvabilitate elvețian (SST) reprezintă primul regim de reglementare aflat în circulație care stabilește un model economic de evaluare a capitalului bazat pe risc și este precursorul regimului european Solvency II. Activitatea de supervizare din Elveția reprezintă o ilustrare a regimurilor de reglementare din noua generație (Dacorogna, Keller, 2009), bazat pe principii și consultanță, cu o perspectivă de grup puternică asupra solvabilității și a altor aspecte calitative. Sistemul de reglementare din SUA se bazează pe o combinație de abordări bazate pe reguli și pe principii. Procesul de evaluare a activelor și pasivelor unei companii este realizat în baza unor reguli și principii. Potrivit componentei regimului RBC bazate pe reguli concrete, modalitățile de calcul al cerințelor de solvabilitate sunt explicit definite, asigurătorii fiind obligați să dețină suficient capital pentru a acoperi cel puțin cerințele RBC. Calculul acestor cerințe cuantifică riscul activelor – derivat din volatilitatea acțiunilor, obligațiunilor, imobiliarelor, riscul de credit, riscul de subscriere, riscul provenit de la filiale. Ultima tendință a NAIC este de a include și evaluarea de grup a solvabilității, precum și supervizarea de grup, ținând cont de succesul înregistrat de regimul SST.

Dincolo de similaritățile dintre ele, regimurile prudențiale de evaluare a solvabilității prezintă o serie de diferențe privind modul de reacție la expunerile de risc semnificative.

Astfel, majoritatea regimurilor interzic companiilor de asigurare să se angajeze în activitatea de gestionare a derivatelor speculative. Ca regulă generală, în cadrul unui grup, numai băncile sau brokerii sau alte entități (cu excepția companiei de asigurări) au dreptul să apeleze la derivate speculative. Conform Solvency II, instituțiile de creditare, firmele de investiții și instituțiile financiare relaționate sunt incluse în solvabilitatea grupului din care face parte o companie de asigurări. Activitățile legate de derivate speculative ale unei componente a grupului, fie că sunt sau nu reglementate, sunt incluse în cerințele de capital la nivel de grup. Mai mult, autoritatea de reglementare are dreptul să intervină prin cerințe discreționare de capital, dacă un risc nu prezintă suficientă acoperire prin capitalul de solvabilitate.

În cazul modelului SST, calculul capitalului la nivel de grup include elemente bilanțiere din asigurări și nonasigurări. Calculul SST va ține cont de activitatea de derivate pe elemente bilanțiere nonasigurări fie la nivel de grup, în calculul consolidat, fie la nivel de companie din cadrul grupului. Mai mult, există obligația ca această activitate să fie prezentată distinct în raportul către

autoritatea de reglementare. În ce privește modelul RBC din SUA, acesta nu include în aria sa de monitorizare activitățile legate de derivative desfășurate de o entitate nonasigurare din cadrul unui grup. Iar entitățile bancare care includ și divizii de asigurări intră sub incidența sistemului bancar de supraveghere (de aceea, situația AIG a degenerat, nefiind sub monitorizarea NAIC, ci a autorității bancare care a eșuat să preîntâmpine expunerea instituției financiare).

Un alt aspect care aduce diferențe între regimurile de supraveghere se referă la gestionarea defectuoasă a surselor de finanțare pe termen scurt, care aduce o expunere prin riscul de lichiditate. Regimul Solvency II este conceptual un cadru de reglementare a capitalului. Nu include cerințe specifice de natură cantitativă pentru riscul de lichiditate (CRO Forum, 2009), indiferent de activitatea care îl generează. În scopul de a combate riscul de lichiditate, nivelul capitalului disponibil este mai puțin relevant decât gradul de lichiditate al capitalului disponibil – companiile trebuie să implementeze un proces de management al riscului de lichiditate. În consecință, reglementările UE se concentrează pe procesul de guvernanta și pe raportarea către autoritatea de supraveghere pentru a acoperi riscul de lichiditate. În cazul în care asigurătorul nu asigură implementarea managementului de risc de lichiditate, autoritatea de reglementare are mai multe opțiuni la dispoziție, printre care și să impună o cerință suplimentară de capital. În ultima perioadă se creionează din ce în ce mai distinct nevoia de a introduce planuri de contingență (CEIOPS, 2009) privind riscul de lichiditate care să fie raportate la intervale regulate de timp către consiliul de administrație al companiei de asigurări/grupului. Situația în Elveția este similară cu cea din UE. Nu sunt prevăzute cerințe formale privind managementul sau raportarea riscului de lichiditate. Similar regimului Solvency II, SST urmărește capitalul și nu se concentrează asupra riscului de lichiditate prin cerințe cantitative. Totuși, autoritatea de reglementare din Elveția a creat premisele de a dezvolta indicatori calitativi în această direcție, ținând cont de principiul conform căruia toate companiile de asigurare trebuie să dezvolte sisteme adecvate de management de risc și control intern și să raporteze orice modificare în profilul riscurilor. În SUA, autoritățile statele de supraveghere se concentrează pe analiza adecvată a activelor, cu o revizuire a practicilor privind managementul riscului de lichiditate prin examinări reglementate, chestionare și analize, precum și prin modele de stres privind lichiditatea (NAIC, 2009). Activitățile de împrumut a activelor desfășurate de companiile de asigurare sunt cerute în mod explicit să fie analizate, pentru a reflecta riscul inerent privind managementul activelor și pasivelor.

O altă diferență a regimurilor se referă la modalitatea de evaluare a activelor și pasivelor luate în considerare la calculul solvabilității. Conform RBC, elementele bilanțiere sunt evaluate conform regulilor contabile, ținând cont de costul istoric. Pe de altă parte, Solvency II propune evaluarea activelor

și pasivelor în funcție de condițiile pieței, pentru a reflecta într-un mod cât mai real valoarea acestora, deși metodologia de evaluare a capitalului în acest caz este mult mai dificil de realizat.

Derivând din structura de control bazată pe un singur pilon referitor la cerințe cantitative, sistemul RBC nu permite companiilor de asigurare să-și dezvolte propriile modele interne de solvabilitate care să corespundă nevoilor fiecărui asigurător în parte (Joint Forum, 2010). Solvency II acceptă și chiar încurajează companiile de asigurare să dezvolte modele interne particularizate pe profilul de risc și pe specificul activității de asigurare, sub rezerva aprobării sale de către autoritatea de reglementare.

Impactul regimului prudențial european asupra industriei asigurărilor

Regimul Solvency II se va aplica tuturor companiilor din UE, începând cu anul calendaristic 2013, dar nu și companiilor de asigurări de mici dimensiuni, cu subscrieri mai mici de 5 milioane euro pe an. Implementarea Solvency II la nivel european afectează pe lângă companiile de asigurări și activitatea autorității de supraveghere naționale, Comisia de Supraveghere a Asigurărilor. Astfel, în 2012, Comisia de Supraveghere a Asigurărilor a declarat ca strategie (CSA, 2010) adoptată pentru perioada următoare schimbarea filosofiei de supraveghere, prin înlocuirea supravegherii de tip „conformitate” cu cea bazată pe evaluarea riscurilor – o etapă necesară pentru implementarea cerințelor Solvency II.

Regimul Solvency II va avea implicații și asupra ofertei de pe piață. În condițiile în care companiile de asigurare trebuie să asigure, conform directivei, un nivel al capitalului adecvat profilului de risc asumat, este posibil ca anumite riscuri să fie excluse de pe lista expunerilor asumate, pentru a putea respecta cerința de capital. Rezultatul vizibil pe piață va fi eliminarea unor produse de asigurare care ofereau protecție pentru riscurile excluse din profilul de risc al companiei (Guy Carpenter, 2011). Acesta este cazul în special al companiilor de dimensiuni medii, care își vor transforma produsele de asigurări pentru a avea cerințe mai mici de capital atunci când vor implementa Solvency II.

Un alt efect produs de Solvency II constă în schimbarea structurii pieței asigurărilor – procesul început în România încă din 2004 (prin cerințe suplimentare de capital) va continua să producă fuziuni la nivelul pieței pentru ca actorii să poată respecta cerința de capital de solvabilitate mărită – la nivel european, 360 de companii de asigurare din cele 2.520 (14,28%) (Thompson, 2011) participante la ultimul exercițiu de calibrare a Solvency II și-au declarat intenția de consolidare pentru a putea face față cerințelor noului regim.

Noul regim de supraveghere propus de directiva Solvency II este considerat mai sensibil la riscurile cu care se confruntă companiile de asigurări,

datorită cerințelor suplimentare de capital pe care acestea trebuie să le respecte și care depind de profilul de risc asumat. În aceste condiții sunt așteptate nivele mai mari ale capitalului de solvabilitate, ținând cont de faptul că riscurile sunt mult mai mari. Cele două cerințe de capital impuse de Solvency II sunt:

- Cerințe minime de capital (MCR) și
- Cerințe de capital de solvabilitate (SCR).

Intervenția Comisiei de Supraveghere este impusă în condițiile în care fondurile proprii ale unei companii de asigurări sunt sub limita cerinței minime de capital. În această situație, autoritatea de reglementare are dreptul să retragă autorizația de funcționare a companiei. În cazul în care fondurile proprii sunt mai mici decât cerința de capital de solvabilitate, atunci autoritatea de reglementare va monitoriza situația până la aplicarea de măsuri corective care să ajute la revenirea situației din companie.

Sub forma unor etape de pregătire a industriei asigurărilor prin care să se identifice impactul noului regim de solvabilitate Solvency II asupra valorii companiilor de asigurare, Comisia Europeană a nominalizat Comitetul European al Supraveghetorilor din Asigurări și Pensii Ocupaționale (CEIOPS) drept responsabil pentru derularea unor exerciții de calibrare a modelului standard. Scopul acestor studii de impact cantitativ (Quantitative Impact Study – QIS), începute încă din anul 2005 și la care asigurătorii sunt invitați să participe pe bază de voluntariat, este de a simula calculul capitalului de solvabilitate prin prisma modelului standard Solvency II.

În cadrul ultimului exercițiu de calibrare QIS5 aplicat în România, valoarea totală a activului bilanțier a scăzut cu 9,77% comparativ cu valoarea calculată conform standardelor actuale de contabilitate, ca urmare a unor elemente care nu sunt recunoscute de regimul Solvency II, și anume cheltuieli de achiziții amânate. În ce privește partea de pasive, valoarea rezervelor tehnice s-a redus cu 29.32% (comparativ cu calculul în baza principiilor prezente de evaluare), în special pentru asigurările de viață, și astfel s-a înregistrat o creștere a fondurilor proprii (de unde și surplusul de capital existent la nivel de piață).

În cadrul QIS 4, nu s-a observat nicio modificare semnificativă, sub raport al structurii și valorii agregate – reducerea a fost de 3,7% în baza Solvency II comparativ cu valoarea activului calculată conform principiilor Solvency I. Pe partea de pasiv a bilanțului, în urma aplicării metodologiei Solvency II, s-a remarcat reducerea rezervelor tehnice în special pentru asigurările de viață, cu 50,8%, datorită valorilor negative ale *best estimates* pentru polițele fără clauza de participare la profit. În ce privește activitatea de asigurări generale, reducerea rezervelor tehnice a fost nesemnificativă – de doar 3,6%. Indiferent de procentul de reducere, modificarea rezervelor tehnice a generat o creștere a fondurilor proprii cu 57% comparativ cu capitalurile proprii rezultate prin aplicarea standardelor actuale de evaluare.

Impactul asupra cerințelor de capital de solvabilitate (SCR)

În cadrul ultimului QIS, comparând capitalul în exces conform Solvency II (reprezentând diferența între fondurile proprii și SCR) cu capitalul în exces conform Solvency I (calculat ca diferență între marja de solvabilitate disponibilă și marja minimă de solvabilitate), s-a remarcat o scădere a acestuia, ca urmare a creșterii cerințelor de capital impuse de noul regim. Pe de altă parte, s-a înregistrat și o creștere a cerințelor de capital de solvabilitate, mai ales pentru activitatea de asigurări generale. Din acest punct de vedere, din cele 18 companii românești participante la studiu, trei nu îndeplineau cerințele de capital de solvabilitate (adică au o valoare a fondurilor proprii mai mică decât nivelul SCR) și vor fi monitorizate pentru corectarea profilului de risc. Din punct de vedere al gradului de solvabilitate calculat conform QIS5 (raport între fondurile proprii și SCR) a scăzut cu o treime față de QIS4, ajungând la 1,64 comparativ cu 3,31 calculat conform directivei Solvency I. În QIS4, cerințele de capital de solvabilitate (SCR) rezultate conform calculului Solvency II au crescut cu 112% comparativ cu cerințele Solvency I (date de marja minimă de solvabilitate).

Impactul asupra cerințelor minime de capital (MCR)

Un aspect pozitiv al studiului de impact QIS5 este că toate companiile participante la studiu înregistrează fonduri proprii mai mari decât nivelul cerinței minime de capital (MCR), excesul de capital fiind în acest caz cu 52,5% mai mare decât excesul de capital calculat de regimul Solvency I, ceea ce vine să confirme stabilitatea companiilor participante. Dintre cele două tipuri de asigurări, cea mai afectată în urma aplicării QIS5 este activitatea de asigurări generale – cerințele suplimentare de solvabilitate au dus la o scădere cu peste 50% mai mult a surplusului de capital pentru jumătate din companiile românești participante la studiu.

Situația a fost mai modestă în cadrul QIS4 când, în urma aplicării funcției de calcul, cei șapte participanți au obținut valori ale MCR cuprinse între 20,2% și 67,2% din valorile SCR. Totalizând rezultatele obținute, se observă că surplusul de capital rezultat din calculul efectuat conform specificațiilor tehnice QIS 4 a crescut cu 29,3% comparativ cu surplusul de capital rezultat în urma aplicării actualului regim de solvabilitate. În urma agregării tuturor rezultatelor celor șapte participanți, raportul de solvabilitate obținut a scăzut cu o pătrime, de la 3,02 la 2,23, cele mai afectate fiind asigurările generale, ca urmare a unor fonduri proprii mai reduse.

Tabelul 2

Impactul Solvency II pe piața asigurărilor din România

Element	Modificare față de actualul regim QIS4 (%)	Modificare față de actualul regim QIS5 (%)
Activ	-3,7	-9,77
Rezerve tehnice asigurări de viață	-50,8	-40,6
Rezerve tehnice asigurări generale	-3,6	-21,7
Capital propriu	+57	+45,82
Cerința de capital de solvabilitate	+112	+107,74
Raport MCR/SCR	41,4	39,34
Surplus de capital	+29,3	+52,2
Raport de solvabilitate	-26,15	-36,92

După cum se poate remarca, implementarea Solvency II va avea un impact major prin reducerea rezervelor tehnice, dar mai ales prin creșterea capitalului de solvabilitate cerut – o cerință mai dificil de îndeplinit de companiile de asigurări de dimensiuni medii, în special pentru activitatea de asigurări generale, unde riscul de subscriere este mare, care văd capitalizarea ca pe o povară greu de dus. Însă, în același timp, cerințele de capital pentru solvabilitate (SCR) vor crește, mai ales în cazul activității de asigurări generale pentru care riscul de subscriere este mai mare.

Concluzii

În ciuda tuturor obstacolelor, piața de asigurări se declară pregătită să aplice noul regim de solvabilitate și să obțină beneficiile propovăduite de Solvency II – investitorii care așteaptă creșterea valorii companiei, managerii companiilor care își doresc un control mai bun al riscurilor, autoritatea de reglementare care urmărește îmbunătățirea capacității financiare a actorilor de pe piață și nu în ultimul rând consumatorul final, care așteaptă o protecție mai bună și produse inovative de asigurare.

Bibliografie

- Geneva Association (2010). „Systemic risk in insurance. An analysis of insurance and financial stability”
- Brahin, P., Swiss, Re (2011).
- Care, R., Fenech, J. (2010). „Solvency II – challenges and industry impact”, Institutul de Actuarial, Marea Britanie
- European Commission (2009). „Lessons learned from the crisis (Solvency II and beyond)”
- CEIOPS (2009). „Lessons learned from the crisis (Solvency II and beyond)”, March

- CRO (2009). Forum “Insurance risk management response to the financial crisis”, Insurance Supervisory Commission (2010). „CSA passes from compliance supervision to the risk evaluation supervision”, April
- Dacorogna, M., Keller, P. (2009). „Principle-based solvency: a comparison between Solvency II and the Swiss solvency test”
- Dinallo, E. (2010). „What I learned at the AIG meltdown: state insurance regulation was not the problem”
- Carpenter, G. (2011). „Impact of Solvency II on Primary Insurance Companies: Challenges and Opportunities”, available at <http://www.gccapitalideas.com/2011/10/13/impact-of-solvency-ii-on-primary-insurance-companies-challenges-and-opportunities-part-ii/>
- Joint Forum (2010). „Review of the differentiated nature and scope of financial regulation”
- Leflaive, V. (2001). „Insurance and private pensions compendium for emerging markets”, OECD
- Liedtke, P. (2010). „Anatomy of the credit crisis – an insurance reader from the Geneva Association”, Report No. 3
- NAIC (2009). „The economic crisis and lessons from (and for) US insurance regulation”
- Novac, L.E., Badea, D. (2008). “Supervision on the single European insurance market – interaction between regulation and competition”, *Analele Universității din Oradea – Seria Științe Economice*, Tom XVII, vol. 3, Oradea, pp. 410-414
- OECD (2000). „Twenty Insurance Guidelines for Economies in Transition”
- Swiss, Re (2011). „Systemic risk roundtable”
- Swiss, Re (2006). „Solvency II: an integrated risk approach for European insurers”, sigma No. 4
- Thompson, C. (2011). „How will Solvency II affect you?”, Risk Management Professional, available at <http://www.rmprofessional.com/rm/how-will-solvency-ii-affect-you.php>